

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՆԵԼԻԿ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒ-
ԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 124-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

1 դեկտեմբերի 2020թ.

Սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Ա. Դիլանյանի (նախագահող), Վ. Գրիգորյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Ե. Խունդկարյանի, Է. Շաթիրյանի, Ա. Վաղարշյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմող Ն. Վարդանյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավական ապահովման և սպասարկման բաժնի պետ Կ. Մովսիսյանի,

համաձայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 22, 23 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Նելիկ Վարդանյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգիրքը (այսուհետ՝ Օրենսգիրք) Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2013 թվականի դեկ-

տեմբերի 5-ին, Հանրապետության նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 2014 թվականի հունվարի 7-ից:

Օրենսգրքի «**Գործն ըստ էության լուծող դատական ակտով լուծման ենթակա հարցերը**» վերտառությամբ 124-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է. «2. Վիճարկվող վարչական ակտի իրավաչափությունը որոշվում է այդ ակտի ընդունմանն ուղղված վարչական վարույթում ձեռք բերված ապացույցների շրջանակում և դրա ընդունման պահի դրությամբ գործող օրենքների հիման վրա, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ հետագայում ընդունվել է դատավարության մասնակից հանդիսացող ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձանց վերաբերող՝ նրանց համար ավելի բարենպաստ օրենք, և եթե դա նախատեսված է այդ օրենքով»:

Գործի քննության առիթը Ն. Վարդանյանի՝ 2020 թվականի մարտի 23-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով դիմումը, պատասխանող կողմի գրավոր բացատրությունը, ինչպես նաև վերլուծելով Օրենսգրքի համապատասխան դրույթները և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը՝ Սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Բ Զ Ե Ց**.

1. Դիմողի դիրքորոշումները

Անդրադառնալով Սահմանադրության 61-րդ և 63-րդ հոդվածների 1-ին մասերին և «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասին, համաձայն որոնց՝ յուրաքանչյուր ոք ունի անկախ և անաչառ դատարանի կողմից իր գործի արդարացի դատաքննության իրավունք, ինչպես նաև Սահմանադրության 75-րդ և 78-րդ հոդվածներին, համաձայն որոնց՝ «հիմնական իրավունքները և ազատությունները կարգավորելիս օրենքները սահմանում են այդ իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ կազմակերպական կառուցակարգեր և ընթացակարգեր», իսկ «հիմնական իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման համար ընտրված միջոցները պետք է պիտանի և անհրաժեշտ լինեն Սահմանադրությամբ սահմանված նպատակին հասնելու համար», դիմողը գտնում է, որ վիճարկվող դրույթը պետք է ճանաչվի Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր:

Մասնավորապես, դիմողը նշում է, որ իր գործի շրջանակներում դատարանին է ներկայացվել «Փորձագետ» անկախ հետազոտությունների կենտրոնի 08.06.2016թ. թիվ Փ-022-01-16 «Մասնագիտական եզրակացություն», որը փորձագիտական եզրակացություն չէ վարչական դատավարության կամ որևէ այլ դատավարության իմաստով, քանի որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 37-րդ հոդվածի 5-րդ և 6-րդ մասերով սահմանված կարգով փորձագետ նշանակելու մասին դատարանը կայացնում է որոշում, որում նշում է դատարանի անվանումը, փորձաքննություն նշանակելու ամսաթիվը, գործի անվանումը, փորձագետին առաջադրվող հարցերը, փորձագետի անունը կամ մասնագիտացված փորձագիտական հաստատության անվանումը, որին հանձնարարվում է փորձաքննության կատարումը, փորձագետին տրամադրված նյութերը (փաստաթղթերը), անհրաժեշտության դեպքում՝ դրանց հետ վարվելու պայմանները, ինչպես նաև դատարանը նախազգուշացնում է փորձագետին՝ ակնհայտ կեղծ եզրակացություն տալու համար քրեական պատասխանատվության մասին:

Դիմողը շեշտում է, որ ի տարբերություն «Մասնագիտական եզրակացության» թիվ 63200717 քրեական գործի շրջանակներում նշանակված՝ փորձագետի եզրակացությունը միանգամայն այլ փաստեր և գնահատականներ է տալիս քաղաքաշինական նորմերի և սեփականության իրավունքի խախտումների վերաբերյալ, սակայն ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանը, հիմք ընդունելով վիճարկվող դրույթը, ուսումնասիրման ենթակա ապացույցների շարքից բացառել է թիվ 63200717 քրեական գործի շրջանակներում նշանակված՝ 28.02.2018թ. փորձագետի եզրակացությունը, ինչի արդյունքում ապացույցների բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտում տեղի չի ունեցել:

Ըստ դիմողի՝ Սահմանադրության 63-րդ հոդվածով երաշխավորվում է գործի արդարացի քննության իրավունքը, որից բխում է, որ գործի արդարացի լուծման համար օրենքով սահմանված կարգով ձեռք բերված բոլոր ապացույցները պետք է բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ ուսումնասիրվեն, որից հետո միայն հետևություններ կատարվեն այս կամ այն փաստի հաստատված լինելու մասին:

Դիմողի կարծիքով՝ վիճարկվող դրույթը հնարավորություն չի տալիս գնահատելու օրենքով սահմանված կարգով ձեռք բերված այնպիսի ապացույց, որն էական նշանակություն ունի վարչական ակտի իրավաչափությունը գնահատելու համար, իսկ նման կարգավորումը սահմանափակում է գործի արդարացի քննության հիմնական իրավունքն անհամաչափ կերպով, քանի որ նման սահմանափակումը որևէ սահմանադրական նպատակ չի կարող հետապնդել:

2. Պատասխանողի դիրքորոշումները

Պատասխանողն արձանագրում է, որ դատավարության մասնակիցների, այդ թվում՝ ինստիտուցիոնալ դատավարական իրավունքները և պարտականությունները սահմանվում են տվյալ վարչական դատավարության կարգը սահմանող իրավական նորմերով, որպիսի դատավարական իրավունքները կարող են իրացնել, և պարտականությունները պետք է կրեն բացառապես այդ իրավական նորմերով կանոնակարգվող սահմաններում, դեպքերում և ընթացակարգով:

Պատասխանողը նշում է, որ «...վարչական ակտի հիմնավորումներում պետք է անպայման նշվեն համապատասխան վարչական ակտն ընդունելու բոլոր էական փաստական հիմքերը: ...քանի որ իրավական նորմում ամրագրված իրավական հետևանքներն անձի նկատմամբ կիրառելու նախապայման է հանդիսանում իրավական նորմում առկա փաստակազմի առկայության բացահայտումը: Իրավական նորմերում օրենսդիրն ամրագրում է որոշակի փաստակազմեր, որոնց գործնականում առկայությունն է միայն անձանց համար կոնկրետ գործով առաջացնում օրենքով սահմանված իրավական հետևանքները, այսինքն՝ վարչական մարմինն իրավասու է ընդունելու վարչական ակտ, որով իրավական նորմում ամրագրված իրավական հետևանքները կիրառվում են կոնկրետ անձի նկատմամբ, եթե առկա է օրենքում նկարագրված փաստակազմը»:

Պատասխանողի կարծիքով վիճարկվող դրույթում առկա կարգավորումները պայմանավորված են վարչական արդարադատության առանձնահատկություններով, մասնավորապես, վարչական մարմնի կողմից վարչական ակտի ընդունումը պետք է պայմանավորված լինի վարչական ակտի ընդունմանն ուղղված վարչական վարույթի ընթացքում վարչական մարմնի ունեցած որոշակի էական փաստական և

իրավական հիմքերով: Պատասխանողը տրամաբանական է գտնում այն, որ վարչական ակտի իրավաչափությունը գնահատելիս ապացուցման առարկան միայն այն իրավաբանական փաստերի համակցությունն է, որոնք հիմք են հանդիսացել վարչական մարմնի համար վիճարկվող ակտն ընդունելու համար: Այդ առումով, օրենսդրի կողմից վարչական ակտի իրավաչափության դատական վերահսկողության սահմանները միայն վիճարկվող վարչական ակտի ընդունմանն ուղղված վարչական վարույթում ձեռք բերված ապացույցների շրջանակով կանխորոշելը պայմանավորված է դատարանի կողմից վիճարկվող վարչական ակտի իրավաչափության գնահատման նպատակներով, «վերջինս հանդիսանում է պարզել՝ արդյոք վիճարկվող վարչական ակտն ընդունվել է օրենքի պահանջների պահպանմամբ, այսինքն՝ վարչական ակտի ընդունման հիմքում ընկած փաստական և իրավական հիմքերի հիման վրա արդյոք իրավաչափ է վարչական մարմնի կողմից նման վարչական ակտի ընդունումը, թե՞ ոչ»:

Ուստի, պատասխանողը գտնում է, որ վիճարկվող վարչական ակտի ընդունմանն ուղղված վարչական վարույթում ձեռք բերված ապացույցների շրջանակից դուրս այլ ապացույցները վարչական ակտի իրավաչափության գնահատման ժամանակ որպես ապացույց չդիտարկելը չի կարող համարվել գործի արդարացի քննության իրավունքի անհամաչափ և ոչ պիտանի սահմանափակում:

Ելնելով վերոգրյալից՝ պատասխանողը խնդրում է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 2-րդ մասը ճանաչել Սահմանադրությանը համապատասխանող:

3. Գործի շրջանակներում պարզելու ենթակա հանգամանքները

Սույն գործի շրջանակներում Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող դրույթի սահմանադրականությունը որոշելիս անդրադառնալ, մասնավորապես, հետևյալ հարցադրումներին.

ա) արդյոք միայն վարչական վարույթում ձեռք բերված ապացույցների շրջանակում վիճարկվող վարչական ակտի իրավաչափության որոշելը խախտում է

Սահմանադրությամբ նախատեսված անձի՝ անկախ և անաչառ դատարանի կողմից իր գործի արդարացի դատաքննության իրավունքը,

բ) առկա իրավակարգավորումների պայմաններում պահպանվում է արդյոք իրավաչափ վարչական ակտի ընդունման հետևանքով երրորդ անձի խախտված իրավունքների դատական պաշտպանության հնարավորությունն այն դեպքում, երբ հետագայում՝ գործի դատական քննության փուլում, ի հայտ են գալիս նոր ապացույցներ, որոնք հաստատում են իրավաչափ վարչական ակտի ընդունման արդյունքում երրորդ անձի իրավունքների խախտման փաստը:

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նշել, որ դիմողի կողմից բարձրացված սահմանադրաիրավական խնդիրը և ներկայացված մտահոգությունները վերաբերում են վարչական ակտի իրավաչափությունը գնահատելու համար էական նշանակություն ունեցող ապացույցներին, որոնք վարչական ակտն ընդունելիս գոյություն չեն ունեցել կամ չեն եղել վարչական մարմնի տիրապետման ներքո: Այդ է պատճառը, որ դիմողը **որևէ հիմնավորում չի ներկայացնում** Օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ «և դրա ընդունման պահի դրությամբ գործող օրենքների հիման վրա, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ հետագայում ընդունվել է դատավարության մասնակից հանդիսացող ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձանց վերաբերող՝ նրանց համար ավելի բարենպաստ օրենք, և եթե դա նախատեսված է այդ օրենքով» դրույթի սահմանադրականության վերաբերյալ:

Վերոգրյալից ելնելով, ինչպես նաև գործի նյութերի և Օրենսգրքի հիշյալ դրույթի ուսումնասիրության արդյունքներով Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դիմողի սահմանադրական իրավունքների ենթադրյալ խախտումը և իր համար առաջացած ոչ բարենպաստ հետևանքները պայմանավորված չեն վիճարկվող՝ Օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 2-րդ մասի վերը հիշատակված դրույթով: Հետևաբար, սույն գործի շրջանակներում Սահմանադրական դատարանը քննության առարկա չի դարձնում Օրենսգրքի հիշյալ դրույթի սահմանադրականության հարցը:

4. Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները

4.1. Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում սույն գործով վիճարկվող դրույթը դիտարկել դատական պաշտպանության և արդար դատաքնության իրավունքների տեսանկյունից: Սահմանադրությամբ ամրագրված՝ անձի իրավունքների և ազատությունների դատական պաշտպանության իրավունքը նախատեսված է ինչպես միջազգային, այնպես էլ ներպետական օրենսդրությամբ: Սահմանադրության 61-րդ և 63-րդ հոդվածների համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության, անկախ և անաչառ դատարանի կողմից իր գործի արդարացի, հրապարակային և ողջամիտ ժամկետում քննության իրավունք:

«Դատարան դիմելն անձի իրավունքն է, որի իրացումն օրենքով նախատեսված իրավական գործընթաց է, պայմանավորված չէ դատական կամ հանրային իշխանության այլ մարմնի հայեցողությամբ, և որի իրացմամբ առաջացած իրավական հետևանքները պարտադիր են ինչպես դիմող անձի, դատավարության մյուս մասնակիցների, այնպես էլ դատարանի համար, քանի որ, ինչպես վկայում է դատավարական օրենսդրության (<< քաղաքացիական, քրեական և վարչական դատավարության օրենսգրքերի) համապատասխան նորմերի ուսումնասիրությունը, անձի հայցադիմումին հաջորդում են ընթացակարգային նորմերով կարգավորվող հասարակական հարաբերություններ, որոնց շրջանակներում իրացվում են փոխադարձ իրավունքներ ու պարտականություններ»: (ՍԴՈ-1257, 10.03.2016թ.)

Հարկ է նշել, որ Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի «Վարչական ակտերի դատական վերանայման մասին» 15.12.2004 թվականի թիվ Rec2004 (20) հանձնարարականի համաձայն՝ բոլոր վարչական ակտերը կարող են դատական վերանայման առարկա հանդիսանալ: Դատարանը պետք է հնարավորություն ունենա գնահատելու օրենքի ցանկացած խախտում, ներառյալ իրավասության բացակայությունը, ընթացակարգային խախտումները և լիազորությունների չարաշահումը:

Սահմանադրական դատարանը 2015 թվականի փետրվարի 10-ի թիվ ՍԴՈ-1190 որոշմամբ արտահայտել է այն իրավական դիրքորոշումը, որ մասնագի-

տացված արդարադատության, այդ թվում՝ վարչական արդարադատության ինստիտուտի ներդրումը, ի թիվս այլնի, նպատակ է հետապնդում առաջին հերթին ապահովել տվյալ ոլորտում դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման արդյունավետությունը և լիարժեքությունը՝ արդարադատության այդ տեսակին բնորոշ առանձնահատկությունների հաշվառմամբ:

Այդ առումով, վիճարկվող դրույթն անհրաժեշտ է դիտարկել նախ և առաջ որպես վարչական արդարադատության առանձնահատկություն:

4.2. Օրենսգրքի 5-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերը սահմանում են.

«1. Գործի փաստական հանգամանքները դատարանը պարզում է ի պաշտոնե ("ex officio"):

2. Դատարանը կաշկանդված չէ վարչական դատավարության մասնակիցների ներկայացրած ապացույցներով, միջնորդություններով, առաջարկություններով, բացատրություններով և առարկություններով և իր նախաձեռնությամբ ձեռնարկում է համարժեք միջոցներ՝ կոնկրետ գործի լուծման համար անհրաժեշտ իրական փաստերի վերաբերյալ հնարավոր և հասանելի տեղեկություններ ձեռք բերելու համար»:

Օրենսգրքի 27-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերի համաձայն՝

«1. Դատարանը, անմիջականորեն գնահատելով գործում եղած բոլոր ապացույցները, որոշում է փաստի հաստատված լինելու հարցը՝ բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտման վրա հիմնված ներքին համոզմամբ:

2. Դատարանը դատական ակտի մեջ պետք է պատճառաբանի նման համոզմունքի ձևավորումը»:

Օրենսգրքի, մասնավորապես, 18, 25, 28 և 29-րդ հոդվածները սահմանում են դատավարության մասնակցի՝ ապացույցներ ներկայացնելու և դրանց հետազոտմանը մասնակցելու իրավունքը, ձեռք բերված ապացույցների հետազոտման և գնահատման միջոցով գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող բոլոր փաստերը պարզելու՝ դատարանի պարտականությունը, կողմի՝ իր տիրապետման տակ կամ ազդեցության ոլորտում եղած այն բոլոր ապացույցները, որոնցով նա հիմնավորում է իր պահանջները կամ առարկությունները, դատարանին ներկայացնելու պարտականությունը, վարչական մարմնի՝ նաև իր տիրապետման տակ

կամ ազդեցության ոլորտում եղած այն բոլոր ապացույցները, որոնք հիմնավորում են հակառակ կողմի պահանջները կամ առարկությունները, դատարանին ներկայացնելու պարտականությունը, դատարանի՝ իր նախաձեռնությամբ գործի լուծման համար անհրաժեշտ ապացույցներ ձեռք բերելու նպատակով համարժեք միջոցներ ձեռնարկելու պարտականությունը, որևէ փաստի չապացուցման դեպքում դրա բացասական հետևանքները ապացուցման բեռը կրողի կողմից կրելու պահանջը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ արդյունավետ դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության սահմանադրական իրավունքների իրացումն ապահովելու համար Օրենսգիրքը նախատեսել է բավարար կառուցակարգեր դատարանի կողմից անհրաժեշտ ապացույցներ ձեռք բերելու, դատավարության մասնակցի կողմից ապացույցներ ներկայացնելու և դրանք հետազոտելու համար:

Բացի դրանից, վերոգրյալ նորմերից հետևում է նաև, որ դատարանը բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտման վրա հիմնված ներքին համոզման հանգեցնում համար պարտավոր է անմիջականորեն գնահատել գործում եղած բոլոր ապացույցները, ապա դրանց հետազոտման և գնահատման միջոցով պարզել նաև գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող բոլոր փաստերը և այդ պահանջների պահպանման արդյունքում միայն որոշել հայցը լրիվ կամ մասնակի բավարարելու կամ այն մերժելու հարցերը:

Այդ կապակցությամբ Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ ձևավորված համապատասխան իրավակիրառ պրակտիկային: Այսպես, թիվ ՎԴ5/0029/05/14 վարչական գործով որոշմամբ Վճռաբեկ դատարանն արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումները.

«...թեև ներքին համոզմունքը սուբյեկտիվ կատեգորիա է, այդուհանդերձ, օրենսդիրն այն դիտարկում է որպես ապացույցների գնահատման միջոց, որը հանգեցնում է իրավական գնահատականների, հետևաբար և դատավարական օրենսդրությամբ նախատեսել է դրա օբյեկտիվության ապահովմանն ուղղված որոշակի երաշխիքներ, մասնավորապես՝

1) որպես դատարանի ներքին համոզմունքի օբյեկտիվ հիմք պետք է հանդիսանա գործում եղած ամեն մի ապացույցի և ապացույցների համակցության բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտությունը,

2) դատարանն ազատ է ապացույցների գնահատման գործում:

Ներքին համոզմամբ ապացույցների ազատ գնահատումը ենթադրում է, որ դատարանը կաշկանդված չէ տվյալ ապացույցին գործին մասնակցող և այլ անձանց տված գնահատականներով և արտահայտած կարծիքներով»:

«Վճռաբեկ դատարանը նախկինում կայացրած որոշումներում ևս բազմիցս անդրադարձել է դատական ակտերի հիմնավորվածության հարցին՝ արձանագրելով, որ դատարանը ոչ միայն պետք է նշի այն ապացույցները, որոնց վրա հիմնվել է վիճելի փաստերը հաստատելիս և արդյունքում դատական ակտ կայացնելիս, այլև պետք է պատճառաբանի, թե ինչու է կողմի ներկայացրած այս կամ այն ապացույցը մերժվում: Միայն նման հիմնավորումը կարող է վկայել գործի բազմակողմանի հետազոտության մասին (*Ռազմիկ Մարությանն ընդդեմ Ստեփան և Անահիտ Մարությանների թիվ 3-54(ՎԴ) քաղաքացիական գործով* «Վճռաբեկ դատարանի 27.03.2008 թվականի որոշումը»):

Նախկինում կայացրած իր որոշումներում անդրադառնալով գործի փաստական հանգամանքներն ի պաշտոնե պարզելու դատարանի լիազորության իրացման առանձնահատկություններին՝ «Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ վեճի լուծման համար էական փաստերը մատնանշելու և դրանց վերաբերյալ ապացույցներ պահանջելու, անհրաժեշտ ներքին համոզմունք ձևավորելու նպատակով ողջամիտ միջոցներ ձեռնարկելու վերաբերյալ դատավարական գործողությունների իրականացման դատարանի իրավունքը սահմանափակված է բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտման վրա հիմնված պատճառաբանված ներքին համոզման հանգելու դատարանի պարտականությամբ և պետք է բխի արդարության բոլոր պահանջների պահպանման սահմանադրական հիմնադրույթից (*«Կառավարությանն առնչվող պետական եկամուտների կոմիտեի Արաբկիրի հարկային տեսչությունն ընդդեմ «Ջորջ ընդ Բրանդն» ՍՊԸ-ի թիվ ՎԴ/5525/05/08 վարչական գործով* «Վճռաբեկ դատարանի 17.04.2009 թվականի որոշումը»):

4.3. «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի (այսուհետ՝ Օրենք) 4-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ վարչական մարմինները պարտավոր են հետևել օրենքների պահպանմանը: Նույն օրենքի 10-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Վարչական մարմնի կողմից քննարկվող փաստական հանգամանքների վերաբերյալ անձի ներկայացրած տվյալները, տեղեկությունները համարվում են հավաստի բոլոր դեպքերում, քանի դեռ վարչական մարմինը հակառակը չի ապացուցել:

Արգելվում է անձանցից պահանջել իրենց ներկայացրած տվյալները, տեղեկությունները հավաստող փաստաթղթեր կամ լրացուցիչ տեղեկություններ, եթե այդ պահանջը սահմանված չէ օրենքով:

Եթե վարչական մարմինը հիմնավոր կասկածներ ունի անձանց ներկայացրած տվյալների, տեղեկությունների իսկության վերաբերյալ, ապա **ինքը պարտավոր է ինքնուրույն և իր հաշվին ձեռնարկել միջոցներ՝ դրանց իսկության մեջ հավաստիանալու համար»:**

Օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է. «Անվավեր է առ ոչինչ չհանդիսացող այն ոչ իրավաչափ վարչական ակտը, որն ընդունվել է՝

ա) օրենքի խախտմամբ, այդ թվում՝ օրենքի սխալ կիրառման կամ սխալ մեկնաբանման հետևանքով.

բ) կեղծ փաստաթղթերի կամ տեղեկությունների հիման վրա, կամ եթե ներկայացված փաստաթղթերից ակնհայտ է, որ ըստ էության պետք է ընդունվեր այլ որոշում.

գ) շահերի բախման իրավիճակում»:

Նույն հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝

«Վարչական ակտի հասցեատերը վարչական ակտի գոյությանը վստահելու իրավունք չունի, եթե նա՝

ա) համապատասխան վարչական ակտի ընդունմանը հասել է կաշառքի, սպառնալիքի կամ վարչական մարմնի պաշտոնատար անձին դիտավորյալ մոլորության մեջ գցելու միջոցով.

բ) համապատասխան վարչական ակտի ընդունմանը հասել է կեղծ կամ ոչ լրիվ փաստաթղթեր ներկայացնելու միջոցով.

գ) նախապես իմացել է վարչական ակտի ոչ իրավաչափ լինելու մասին կամ այդ մասին պարտավոր էր իմանալ՝ իր համար մատչելի տեղեկությունների հիման վրա»:

Վերոնշյալ նորմերից հետևում է, որ օրենսդիրը հստակ սահմանել է վարչական ակտի վիճարկման սահմանները՝ նպատակ ունենալով կանխատեսելի դարձնել վարչարարության ողջ գործընթացը, ինչը բխում է սահմանադրորեն նախանշված նպատակներից, մասնավորապես, Սահմանադրության 50-րդ հոդվածում ամրագրված՝ անձանց պատշաճ վարչարարության իրավունքի իրացման անհրաժեշտությունից:

Այդ իսկ պատճառով վարչական ակտի իրավաչափությունը գնահատելիս անհրաժեշտ է, որ դատարանները վարչական մարմնի նկատմամբ դատական վերահսկողությունն իրականացնեն, նախ և առաջ, վարչական վարույթի ընթացքում ձեռք բերված ապացույցների շրջանակներում:

Մյուս կողմից, Օրենսգրքի, մասնավորապես, 5, 18, 25, 27, 28, 29 և 99-րդ հոդվածների բովանդակությունից բխում է, որ Օրենսգրքը հնարավորություն է ընձեռում գործի քննության ընթացքում հետազոտել այնպիսի նոր ապացույցներ, որոնք հաստատում են վարչական ակտի՝ օրենքի խախտմամբ կամ կեղծ փաստաթղթերի հիման վրա ընդունված լինելը, կամ որոնք հաստատում են, որ վարչական ակտի հասցեատերը համապատասխան վարչական ակտի ընդունմանը հասել է կաշառքի, սպառնալիքի, վարչական մարմնի պաշտոնատար անձին դիտավորյալ մոլորության մեջ գցելու կամ կեղծ կամ ոչ լրիվ փաստաթղթեր ներկայացնելու միջոցով: Վերոհիշյալ փաստերը դատական կարգով հաստատվելիս դատարանը լիազորված է ոչ իրավաչափ, հետևաբար՝ անվավեր ճանաչել տվյալ վարչական ակտը:

Ավելին, Օրենսգրքը ոչ միայն հնարավորություն է ընձեռում գործի քննության ընթացքում հետազոտելու նոր ապացույցներ, այլև գործի ի պաշտոնե քննության սկզբունքի շրջանակներում պարտավորեցնում է դատարանին ձեռք բերել բոլոր

անհրաժեշտ ապացույցները, դրանց բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտման հիման վրա հանգել պատճառաբանված ներքին համոզման, ինչը պետք է բխի արդարության բոլոր պահանջների պահպանման սահմանադրական հիմնադրույթից:

Ելնելով վերոգրյալից՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող դրույթը, սահմանափակելով վարչական մարմնի՝ վարչական գործի դատական քննության ընթացքում նոր ապացույցներ ներկայացնելու հնարավորությունը, չպետք է մեկնաբանվի այնպես, որ սահմանափակի անձանց դատական պաշտպանության իրավունքը, մասնավորապես, գործի արդարացի լուծման համար նշանակություն ունեցող նոր ապացույցներ ներկայացնելու հնարավորությունը:

Մինչդեռ, Օրենսգրքի վիճարկվող դրույթի ձևակերպումը կարող է տպավորություն ստեղծել, որ վիճարկման հայցի շրջանակներում վարչական ակտի իրավաչափությունը գնահատելիս դատարանները հետազոտում են բացառապես վարչական վարույթի ընթացքում ձեռք բերված ապացույցները: Դիմողի նկատմամբ նման մոտեցում է ցուցաբերել նաև վերաքննիչ վարչական դատարանը՝ Օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ «Վիճարկվող վարչական ակտի իրավաչափությունը որոշվում է այդ ակտի ընդունմանն ուղղված վարչական վարույթում ձեռք բերված ապացույցների շրջանակում» դրույթին տալով սահմանափակ մեկնաբանություն, ինչի արդյունքում արգելափակվում է անձի դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության սահմանադրական իրավունքների իրացման հնարավորությունը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետով, 170-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63-րդ, 64-րդ և 69-րդ հոդվածներով՝ Սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 2-րդ մասը համապատասխանում է Սահմանադրությանն այն մեկնաբանությամբ, համաձայն

որի՝ «Վիճարկվող վարչական ակտի իրավաչափությունը որոշվում է այդ ակտի ընդունմանն ուղղված վարչական վարույթում ձեռք բերված ապացույցների շրջանակում» դրույթը, նոր ապացույց ներկայացնելու առումով, կաշկանդում է միայն վիճարկվող ակտը կայացրած վարչական մարմնին:

2. «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 69-րդ հոդվածի 10-րդ մասի համաձայն՝ դիմողի նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտը նոր հանգամանքի ի հայտ գալու հիմքով ենթակա է վերանայման՝ օրենքով սահմանված կարգով, քանի որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «Վիճարկվող վարչական ակտի իրավաչափությունը որոշվում է այդ ակտի ընդունմանն ուղղված վարչական վարույթում ձեռք բերված ապացույցների շրջանակում» դրույթը դիմողի նկատմամբ կիրառվել է սույն որոշման առաջին կետում տրված մեկնաբանությունից տարբերվող մեկնաբանությամբ:

3. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Ա. ԴԻԼԱՆՅԱՆ

1 դեկտեմբերի 2020 թվականի
ՍԴՈ-1565